

5.SINIF 1. DÖNEM SOSYAL BİLGİLER DERS NOTLARI

1. ÖĞRENME ALANI: BİREY ve TOPLUM

SOSYAL BİLGİLER DERSİNDEN ÖĞRENDİKLERİMİZ (1.öğrenme alanı-1.kazanım)

Etkin ve Sosyal Vatandaş

Sosyal bilgiler, haklarımızı, sorumluluklarımızı, özgürlüklerimizi öğrenmemizde ve kullanmamızda etkili bir ders olmakla beraber, bizlerin etkin ve sosyal birer Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmamızı sağlar.

Yaşadığımız coğrafi çevreyi ve dünya'yı tanımamız, tarihimizi ve kültürümüzü öğrenmeniz açısından sınıf sosyal bilgiler çok önemli bir derstir.

Sosyal bilgiler dersinin asıl amacı, yaşadığı dünyayı tanıyan, tarihini bilen öğrencilerin etkin ve sorumlu yurttaşlar olmaları için gerekli olan bilgi ve becerileri öğrencilere kazandırmaktır.

Etkin Vatandaşların Özellikleri

- ➡ Seçim zamanında oy kullanmak
- ➡ Vergileri düzenli ödemek
- ➡ Askerlik görevini yapmak
- ➡ Kanun ve kurallara uymak
- ➡ Sorumluluk bilinciyle hareket etmek
- ➡ Ülke yönetimine katkı sağlamak
- ➡ Üretim yaparak ülke ekonomisine katkıda bulunmak
- ➡ Haklarını bilmek ve gerektiğinde kullanmak

Sosyal Bilgiler Dersinin Bireye Kazandırdıkları

- 🌿 Sosyal Bilgiler dersinde yaşamımıza yön veren bazı **değer ve beceriler** kazanırız. (**Doğru karar vermek**, sorunları çözerken kendimizi karşıımızdaki **kişilerin yerine koymak** bunlardan bazılarıdır.)
- 🌿 Hem tarihimizi hem de ülkemizle birlikte dünyadaki kültürleri tanıma fırsatı da buluruz. Hem ülkemizde hem de farklı ülkelerde yaşamış önemli insanların yaptıklarından haberdar oluruz.
- 🌿 Kültürümüzün, tarihimizin öğrenilmesi, ulusal bilincimizi geliştirir. Kültürel mirası koruma konusunda da duyarlı olmamızı sağlar.
- 🌿 Yaşadığımız çevreyi, ülkemizi ve dünyayı daha iyi tanırız. **Benzer ve farklı özelliklerimizin** farkında oluruz. Çevremize karşı hassas oluruz. Ülkemiz ve dünyayı ilgilendiren konularda fikirler üretebilir ve daha duyarlı oluruz. Ayrıca **demokratik yaşam** tarzı ile hak ve sorumluluklarımızı bilmemiz **iyi bir vatandaş** olmamızı sağlar.
- 🌿 İnsana saygılı olmanın toplumsal ilişkilerdeki önemini fark ederiz. **İnsan hakları, ulusal egemenlik ve demokrasi** gibi kavramlarla tanışırız. Yaşamımızı demokratik kurallar çerçevesinde düzenlemeyi öğreniriz. Çevremizdeki **tarihi eserler** ve **doğal varlıkların** farkına varırız. Bunları koruma ve yaşatma konusunda bilinçli bireyler oluruz.

YENİ OKULUM (1.öğrenme alanı-2.kazanım)

Çok Boyutluluk: Tanık olduğumuz olayların birden çok nedeni ve sonucunun olmasına ve birden çok kişiyi etkilemesine çok boyutluluk denir. Örnek vermek gerekirse; Ülkemizde 1999 yılında meydana gelen Marmara depreminde yüzlerce bina yıkılmış ve hasar görmüştür. Bu durumun görünürdeki sebebi deprem olsa da binaların zemini sağlam olmaması, binalarda kullanılan malzemelerin kalitesiz ve eksik olması, binaların yıkılmasında ve hasar görmesinde etkili olmuştur.

Depremin görünürdeki sonucu ölen insanlar ve yıkılan binalardır. Fakat bunun yanı sıra ülke ekonomisinin zarar vermesi, ulaşımın aksaması, insanlar psikolojik sorunlar yaşaması gibi sonuçları da vardır.

İnsanlar olayları yorumlarken düşüncelerini, bazen bir olguya bazen de bir görüşe göre ifade ederler.

Çok Boyutluluğu İncelerken Cevaplanması Gereken Sorular

- Olayın nedenleri nelerdir?
- Olay hangi insanları etkilemiştir?
- Olayın insanlara etkileri nelerdir?
- Olayın sonuçları nelerdir?

HAK ve SORUMLULUKLARIMIZ (1.öğrenme alanı-3.kazanım)

İçinde Bulunduğumuz Gruplar

Kurum : daha çok resmi niteliği olan,devletin denetim ve kontrolüne açık olan büyük gruplardır.

Gruplar ve kurumlar insanların ortak bir amaç için bir araya gelmeleriyle oluşurlar. İnsanların birlikte yaşamaları ve ihtiyaçları bazı grupların ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Zamanla toplumda yeni ihtiyaçların oluşması, yeni grupların da ortaya çıkmasını sağlamıştır. Aşağıda içinde bulunduğumuz bazı grup ve kurumlar gösterilmiştir:

AİLE(GRUP)	OKUL(KURUM)
* Yeme, içme,sevgi,saygı gibi temel ihtiyaçların sağlandığı gruptur.* İnsanların içinde yer aldığı ilk ve en önemli gruptur.* Ortak sevinç ve üzüntülerin bir arada yaşadığı gruptur.	* Eğitim ihtiyacının karşılandığı kurumlardır.* Toplumun her üyesinin belirli bir eğitim düzeyine ulaşmasını ister.* Bireylerin sosyalleşme(toplumsallaşma)sine ve meslek sahibi olmasına yardımcı olan kurumlardır.
OYUN GRUBU	ÖDEV GRUBU
* Belli kuralları olan insanların hoş vakit geçirmek ve eğlenmek için oluşturulan gruptur.* Bir oyunu oynamak için bir araya gelen insanların oluşturduğu gruptur.	* Öğrencilerin verilen ödevi yapmak için bir araya gelerek oluşturdukları gruptur.* Grup tek başına yapılamayacak ödevi yapmak amacıyla toplanmıştır.

İÇİNDE BULUNDUĞUMUZ GRUPLAR DA ROLLERİMİZ

Bir insan bir gün içerisinde birden fazla grup içerisinde yer alabilir.

Yukarıdaki Şemada bir aile, okul ve halk oyunları gruplarının bazı üyeleri gösterilmiştir. Şemada görüldüğü gibi:

- * Ayşe, Hasan ve Hüseyin aynı ailenin üyeleridir.
- * Ayşe ve Hasan aynı aile ve okul grubunda yer almaktadırlar.
- * Hüseyin ve Hasan aynı aile ve halk oyunları grubunda yer almaktadırlar.
- * Hasan şemada gösterilen her üç grupta da yer almaktadır.

Bireyler ait oldukları gruplarda farklı rolleri üstlenirler.

Hasan;

- * Aile grubunda çocuk rolünü,
- * Okul grubunda öğrenci rolünü,
- * Halk oyunları grubunda lider rolünü üstlenmiş olabilir.

Rol: Bir iş grup ya da kurumda bir kimse ya da bir şeyin üstüne düşen göreve rol denir.

Aşağıdaki tabloyu inceleyiniz.

Bazı Gruplar/Kurumlar	Bulunan Bazı Roller
Aile	Dede, babaanne, anneanne, baba, anne, kardeş
Okul	Müdür, öğretmen, öğrenci
Oyun Grubu	Lider, arkadaş, oyuncu
Çalışma Grubu	Lider, sözcü, yazıcı, üye
Tiyatro Grubu	Çalıştırıcı, oyuncu, izleyici
Spor Kulübü	Çalıştırıcı, oyuncu, takım arkadaşı

İnsanların grup içerisindeki rolleri özelliklerine göre belirlenir. Yaş, fiziksel özellikler, kişilik özellikleri, ilgi ve yetenekler, eğitim durumu ve geçmiş yaşantılar rollerin belirlenmesinde etkili olmaktadır.

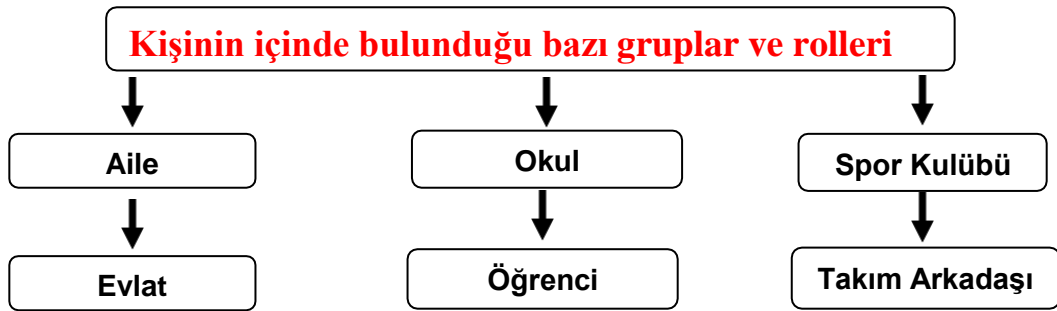
ROLLERİMİZİN GEREKTİRDİĞİ HAK VE SORUMLULUKLAR

Hak: Herhangi bir şeyi yapabilme yetkisine **hak** denir.

Sorumluluk: Kişinin üzerine aldığı görevi yerine getirmesine **sorumluluk** denir.

İnsanların içinde bulundukları gruplarda edindikleri roller o insanlara bazı **haklar** sağlar. Aynı şekilde bu rollerin insanlara yüklediği bazı **sorumluluklar** da bulunmaktadır.

Aşağıdaki şemada bir kişinin içinde bulunduğu gruplar ve bu kişinin bazı rolleri gösterilmiştir.

Roller	Haklar	Sorumluluklar
Evlat	Barınma, yeme, içme, giyinme, sevgi, saygı gibi ihtiyaçların karşılanması.	Ailesi için üzerine düşeni yapması; kendisinden beklenen başarılar için çalışması.
Öğrenci	Eğitim ihtiyacının belirlenen amaçlar doğrultusunda karşılanması; okul güvenliği ve temiz bir çevreye sahip olmak.	Okul kurallarına uyması, derslerinde başarılı olması için gayret etmesi, arkadaşları ile iyi ilişkiler kurması, verilen görevleri zamanında yapması.
Takım Arkadaşı	Oyunlarda ve aktivitelerde yer alması, kendini geliştirmesi.	Çalıştırıcının veya liderin verdiği görevleri yerine getirmesi, takımın başarısı için çalışması, oyun kurallarına uygun davranması.

ÇOCUK HAKLARI (1.öğrenme alanı-4.kazanım)

Çocuk Olarak Haklarımız

Çocuklar yetişkinlerden farklı fiziksel ve kişisel özelliklere sahiptirler. Ayrıca çocuklar sürekli bir büyüme ve gelişme göstermektedirler. Bu nedenle İnsanların sahip olduğu temel hakların yanında çocuklar farklı haklara da sahiptirler. Her birey uluslararası yasalara göre **18 yaşına kadar çocuk** sayılmaktadır. Bu nedenle Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 20 Kasım 1989 tarihinde **Çocuk Hakları Sözleşmesini** kabul etmiştir. 2 Eylül 1990 tarihinde yürürlüğe giren bu sözleşmeye Türkiye de dahil olmak üzere yaklaşık 142 ülke taraf olmuştur.

- + Bu sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır. **(Madde-1)**
- + Kamusal ya da özel sosyal yardım kuruluşları, mahkemeler, idari makamlar veya yasama organları tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde, çocuğun yararı temel düşüncedir. **(Madde-3)**
- + Taraf devletler, her çocuğun temel yaşama hakkına sahip olduğunu kabul ederler ve çocuğun hayatta kalması ve gelişmesi için mümkün olan azami çabayı gösterirler. **(Madde-6)**
- + Çocuk doğumdan hemen sonra derhal nüfus kütüğüne kaydedilecek ve doğumdan itibaren bir isim hakkına, bir vatandaşlık kazanma hakkına ve mümkün olduğu ölçüde ana-babasını bilme ve onlar tarafından bakılma hakkına sahip olacaktır. **(Madde-7)**
- + Taraf devletler, görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip çocuğun kendini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkını bu görüşlere çocuğun yaşı ve olgunluk derecesine uygun olarak, gereken özen gösterilmek suretiyle tanırlar. **(Madde-12)**
- + Çocuk, düşüncesini özgürce açıklama hakkına sahiptir; bu hak, ülke sınırlarına bağlı olmaksızın; yazılı, sözlü, basılı, sanatsal biçimde veya çocuğun seçeceği başka bir araçla her türlü haber ve düşüncelerin araştırılması, elde edilmesi ve verilmesi özgürlüğünü içerir. **(Madde-13)**
- + Hiçbir çocuğun özel yaşantısına, aile, konut ve iletişimine keyfi ya da haksız bir biçimde müdahale yapılamayacağı gibi, onur ve itibarına da haksız olarak saldırılamaz. Çocuğun bu tür müdahale ve saldırılara karşı yasa tarafından korunmaya hakkı vardır. **(Madde-16)**
- + Taraf devletler zihinsel ya da bedensel özürlü çocukların saygınlıklarını güvence altına alan, özgüvenlerini geliştiren ve toplumsal yaşama etkin biçimde katılmalarını kolaylaştıran şartlar altında eksiksiz bir yaşama sahip olmalarını kabul ederler. **(Madde-23)**
- + Taraf devletler, çocuğun olabilecek en iyi sağlık düzeyine kavuşma, tıbbi bakım ve rehabilitasyon hizmetlerini veren kuruluşlardan yararlanma hakkını tanırlar. Taraf devletler, hiçbir çocuğun bu tür tıbbi bakım hizmetlerinden yararlanma hakkından yoksun bırakılmamasını güvence altına almak için çaba gösterirler. **(Madde-24)**

Türkiye'de ve Dünya'da Çocuk Hakları

Ülkemizde çocukların haklarını kullanmasına olanak sağlanmaktadır. Hemen hemen her kentte **çocuk meclisleri** bulunmaktadır. Bu meclislere katılarak duygu ve düşüncelerimizi özgürce ifade etme fırsatı bulabiliriz.

Çocuk haklarının korunması için **Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu [UNICEF, (Yunisef)]** kurulmuştur. Dünyanın her yerinde herhangi bir ayırım yapmadan çocuklara yardım etmektedir. UNICEF, zaman zaman yayınladığı raporlarla çocukların yaşadıkları zorlukları tüm dünyaya duyurmaktadır.

Yaşamları boyunca çocuklar çeşitli güçlüklerle karşılaşabilir. En temel haklarını bile kullanamayacak bazı durumlar yaşayabilir. **Savaşlar, doğal afetler, yoksulluk gibi** daha birçok nedenden dolayı haklarını kullanmakta güçlük çekebilir. İşte UNICEF'in dünyanın birçok yerinde yaşayan çocuklarla ilgili bu sorunlara dikkat çekmektedir.

Ülkemizde **Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK)** kurulmuştur. Bu kurum çocuk yetiştirme yurtları aracılığıyla **bazı haklardan yoksun kalan çocukların devlet güvencesiyle korunmasını sağlamaktadır.** Daha sonra bu kurum kapatılmış, şu anda bu görev **Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü** tarafından yürütülmektedir.

**5. SINIF SOSYAL 1. ÜNİTE
KONU ANLATIM VİDEOSUNU İZLEMELİK İÇİN
AŞAĞIDAKİ LİNE TIKLAYINIZ.**

<https://www.youtube.com/watch?v=xJFnMUXdBxw>

**DİĞER DERS İÇERİKLERİ İÇİN AŞAĞIDAKİ KANAL
LİNKLERİME TIKLAYINIZ.**

YOUTUBE ABONE OL LİNKİ:

<https://www.youtube.com/@sosyalhocasimustafa>

İNSTAGRAM HESABIM:

<https://www.instagram.com/sosyalhocasimustafa/>

TELEGRAM HESABIM:

<https://t.me/sosyalhocasimustafakarakus>